Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Problém soukromého jazyka v kontextu filosofie a kognitivních věd

Jan Novák

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Filozofie

Studijní obor Filozofie

Bakalářská práce

Problém soukromého jazyka v kontextu filosofie a kognitivních věd

Jan Novák

Vedoucí práce:

Mgr. Radek Schuster, Ph.D.
Katedra filozofie
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2016 ……………………….

Poděkování:

Rád bych poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Radkovi Schusterovi, Ph.D. za cenné rady, a především směrování k cíli, kterého bych bez jeho pomoci nedosáhl. Také děkuji své rodině za trpělivou podporu, kterou mi poskytla.

Obsah

Úvod

Cílem této práce je prozkoumat různá pojetí soukromého jazyka a na základě zjištěných poznatků porovnat argumenty pro a proti možnosti jeho existence. Nejprve analyzuji Wittgensteinovo pojetí soukromého jazyka a posléze reakce, které vyvolal jeho argument proti soukromému jazyku. Poté zasadím tento problém do diskursu neurobiologie a psychiatrie. Výchozí tezí, jíž se v práci pokouším potvrdit, je, že moderní technologie díky možnosti uměle vyvolávat pocity potvrzují filosofické koncepce, podle nichž soukromý jazyk nemůže existovat.

Abychom mohli pochopit pojem „soukromý jazyk“, kterým se tato práce zabývá, musíme si nejdříve vysvětlit, co znamená slovo „jazyk“. Za dvě základní složky tohoto pojmu lze označit slova a gramatiku. Obě tyto části – tvoření slov, pravidla jejich úpravy, skládání slov ve věty, a případné vyjadřování myšlenek skrze ně – se řídí pravidly jazyka. Kromě toho, jakými pravidly se řídí, je důležité i to, jakou má jazyk funkci a jakým způsobem ji plní. Jeho úkolem je (ne vždy zcela úmyslné) vyjádření myšlenky. Dělá to skrze, v širokém slova smyslu, poukazování ke skutečným či abstraktním věcem[1] a ne/reálným či potenciálním událostem. Pravidlem pro komunikaci s ostatními je, že lze poukazovat pouze k věcem a událostem, které jsou si ostatní schopni představit nebo je alespoň nějakým způsobem rozumově uchopit. Pokud bych totiž mluvil k někomu, kdo nechápe mnou používaná slova a/nebo věty, tak by se má výpověď z pohledu tohoto posluchače změnila na pouhé nesmyslné vydávání zvuků. L.Wittgenstein se však tímto pojmem zabýval i z dalšího úhlu, který se pro něj stal zásadním při úvahách o možnosti existence „soukromého jazyka“. Ten v §243 *Filosofických zkoumání* popsal jednak jako řeč, která se vztahuje pouze na to, o čem může vědět jen a pouze mluvící, na jeho soukromé pocity. Tedy na řeč, které nemůže rozumět nikdo jiný, než její mluvčí.[2] Kromě toho také tím, že musí mít bezpodmínečnou vlastnost jazyka, kterou je řízení se pravidlem. Pojem pravidla zde patří ke způsobu, jakým vstupují slova do diskursu, tudíž také k tomu, jak naše slova k něčemu odkazují. Slova vstupují do diskursu svými souvislostmi s tím, co lidé dělají a říkají, a tím, jak ovlivňují, co se řekne a udělá. Pokud bychom zde pravidlo postrádali, tak bychom sice mohli vydávat libovolné zvuky v libovolném pořadí, ale nic bychom tím neřekli. Právě toto je jeden z hlavních Wittgensteinových problémů, se kterými se

[1] Abstraktní věcí zde rozumím i např. pocity a vjemy

[2] Wittgenstein, L. *Filosofická zkoumání*. Přel. J. Pechar. Praha, Filosofia 1993. (Dále jen *Zkoumání*.)

při uvažování o soukromém jazyce potýká. Ve výsledku skrze svůj „argument proti soukromému jazyku“ dochází k závěru, že takovýto jazyk možný není.

Na Wittgensteinovu myšlenku soukromého jazyka navazuje mnoho dalších filosofů. V této práci jsou zmíněni S. Kripke a A. Ayer. Kripkeho jsem zvolil z důvodu, že jej můžeme označit za jednoho z nejvlivnějších komentátorů Wittgensteina. I přes to, že jeho záměrem bylo vyložení původního konceptu soukromého jazyka, tak se mu podařilo vypracovat jeho nový výklad zakládající se především na polemice s možností existence jakýchkoli pravidel. Jako druhého komentátora jsem zvolil Ayera. K tomu mě vedlo jeho odklonění od Wittgensteinova konceptu, které je snáze aplikovatelné na možnost existence soukromého jazyka v diskursu, který definují kognitivní vědy. Z těchto věd jsem vybral psychiatrii a neurobiologii. Na úrovni psychiatrie zde řeším otázku soukromosti jazyka schizofreniků, kteří si v některých případech vytvářejí nová slova i novou gramatiku. V oblasti neurobiologie jsem se zaměřil na důsledky možnosti přenosu nervových vzruchů mezi dvěma mozky.

1. Soukromý jazyk v pojetí Ludwiga Wittgensteina

V této části se pokusím vystihnout Wittgensteinovo pojetí soukromého jazyka. Za cíl si kladu popsat základní podobu toho, co touto definicí zřejmě myslel a posléze i to, proč možnost existence soukromého jazyka ve výsledku zavrhl. Především zde popíšu argument proti soukromému jazyku v jeho původní podobě.

1.1. Wittgensteinova definice soukromého jazyka

Jedním z problémů týkajících se soukromého jazyka je fakt, že jej Wittgenstein explicitně nepopsal, nedal nám možnost s jistotou poznat pravidla jeho užívání. Sice jej ve *Zkoumáních* používá, bohužel se však snaží dodržet svou zásadu nezavádění nových pojmů do filosofie. Snaží se své myšlenky formulovat do slov běžně užívaného jazyka spíše, než aby je upravil do podoby jasně vysvětlené filosofické teorie. Tato snaha je sice chvályhodná, jejím úkolem je odstranění složitosti a zpřístupnění filosofie i pro filosoficky nevzdělaného člověka, zde ji však můžeme označit spíše za kontraproduktivní, a to z důvodu, že jejím důsledkem je nejednoznačnost. Ostatně i D. Stern ve svém *Wittgenstein's Philosophical Investigations: An Introduction* poznamenává, že možnost různého čtení úvodu *Zkoumání* vyvolává spory při jeho

výkladu[3]. Právě z tohoto důvodu lze pokus o zpřístupnění myšlenky soukromého jazyka člověku neznalému filosofický pojmový aparát považovat za nezdařilý. Kromě této zásady můžeme v celém Wittgensteinově díle pozorovat tendence směřující k tomu, aby čtenář myšlenkové linie jeho knih nalézal sám, bez dodatečného vysvětlování. V *Traktátu logicko-filosofickém*[4] lze jasně pozorovat, že tímto čtenářem mají být především filosofové na dílo reagující, například Russell či Frege. V roce 1948 dokonce tento svůj způsob publikace myšlenek Wittgenstein potvrdil, když sám řekl: „Co čtenář udělat může, nechej na čtenáři."[5] Jelikož si očividně nepřipouštěl, že by filosof, který se nad jeho dílem zamyslí, nemohl pochopit, jak to, co píše ve skutečnosti myslí, tak explicitně nepopsal ani soukromý jazyk. Toto přesvědčení můžeme vyvodit např. z jeho korespondence s Russellem, ve které můžeme pozorovat Wittgensteinovu krajní podrážděnost při odpovídání na Russellovy otázky týkající se myšlenek obsažených v *Traktátu* například z roku 1913: „Trápí mne, že jsi nepochopil pravidlo ohledně znaků z mého posledního dopisu, protože mne NEVÝSLOVNĚ nudí ti to vysvětlovat. Kdybys o tom trochu popřemýšlel, dokázal bys na to přijít sám!"[6]. Na druhou stranu je ovšem možné, že obtížné porozumění jeho filosofii můžeme považovat za záměr, kterým chtěl již při psaní svého díla vyvolat diskuzi na téma, které nebylo – a stále není – zcela prozkoumané. K této myšlence se totiž sám přiznává v § 128 *Zkoumání*: "Kdyby někdo chtěl ve filosofii vytyčovat teze, nemohlo by nikdy dojít k diskuzi o nich, protože by s nimi byli všichni srozuměni.". Za nejpřesnější definici tedy zřejmě můžeme považovat § 243 *Zkoumání*, zejména pak jeho konec: „Slova této řeči se mají vztahovat na to, o čem může vědět jedině mluvící; na jeho bezprostřední soukromé pocity. Někdo jiný tedy této řeči nemůže rozumět.".

Sám Wittgenstein ve výsledku dospěl k tomu, že takováto forma jazyka není možná. Své konečné tvrzení podložil několika argumenty, jejichž relevantnost se již od jejich zveřejnění snaží mnozí filosofové jazyka napadnout a případně je vyvrátit za pomoci argumentů nejen z oblasti filosofie jazyka. Ostatně ani ve *Zkoumáních*, která bývají označována za dílo, v němž se „argument proti soukromému jazyku" nachází,

[3] Stern, D. *Wittgenstein's Philosophical Investigations: An Introduction*. Cambridge, Cambridge University Press 2004. s. 173.
[4] Wittgenstein, L. *Tractatus Logico-Philosophicus*. Přel. J. Fiala. Praha, Svoboda – Libertas 1993. (Dále jen *Traktát*.)
[5] Wittgenstein, L. Rozličné *poznámky*. Přel. M. Nekula. Praha, Mladá Fronta 1994. s. 117.
[6] McGuinness, B., von Wright G. H. *Ludwig Wittgenstein, Cambridge Letters: Correspondence with Russell, Keynes, Moore, Ramsey, and Sraffa*. Oxford, Blackwell 1995. s. 72.

Wittgenstein toto označení nepoužívá, což je ostatně jedním z důvodů vzniku sporů o tom, které paragrafy se jím zabývají, a které jsou již tematicky odlišné.[7]

I přes neshody na přesném rozsahu tohoto tématu ve *Zkoumáních* (např. Cora Diamond[8] jej dokonce částečně shledává i ve Wittgensteinových dalších dílech, zejména pak v *Traktátu*[9].) se však filosofové, jako kupříkladu Saul A. Kripke, Jerry A. Fodor, David G. Stern či Alfred J. Ayer, shodují na znění tohoto argumentu či lépe řečeno na jeho pointě.[10] Wittgenstein své úvahy začíná nutným rozlišením mezi užitím pojmu „soukromý" (private), kterým má na mysli například vedení soukromého deníku, a „soukromý" (super-private[11]) jakožto nutně soukromý jazyk, kterým popisuji své pocity a nikdo kromě mě mu nemůže rozumět (později tuto soukromost popisoval takto: „Soukromý je vlastně takový předmět, o němž nemůže druhým ani sobě nic říci ani ten, kdo jej má, ani ten, kdo jej nemá."[12]). V prvním případě, pro vedení onoho deníku, používám svůj vlastní tajný kód, který je ovšem pouze šifrou veřejného jazyka, a jako takový jej lze v případě pochopení užívané jazykové hry tlumočníkem přeložit, čímž ztratí statut soukromosti. Je-li v potenci možnost takovéhoto překladu, je již pro Wittgensteina nepřijatelné tento jazyk nazývat soukromým, byť takovým zpočátku je. Z tohoto důvodu je pro něj přijatelná pouze diskuze o jazyku, který je soukromý nutně. Jako předmět takovéhoto jazyka lze zvolit naše soukromé pocity, protože to je jediná věc, kterou nesdílíme s komunitou, a kterou tudíž (dle Wittgensteinova počátečního uvažování) nemůže komunita pochopit. Jako druhou možnost uvažuje vjem barvy, kterou sice celá komunita vidí, ale jednotlivci si nemohou být jisti, zda ji vidí stejně jako ostatní její členové.

---

[7] Stern, D. *Wittgenstein's Philosophical Investigations: An Introduction*, c. d., s. 171.; srov. Kripke, A. S. *Wittgenstein on rules and private language*. Cambridge, Harvard University Press 2002. s. 7.

[8] Diamondová netvrdí, že je tam tako myšlenka již explicitně popisována. Předpokládá, že Wittgenstein psal *Traktát* s předpokladem, že jej bude číst především Russell, a tudíž je míra sdělení jednotlivých myšlenek ovlivněna soudobou Russellovou filosofií. Diamondová se tedy snaží číst *Traktát* z Russellova pohledu, a objevuje v něm tímto způsobem „nové" informace.

[9] Diamond, C. *Má Bismarck ve své krabičce brouka? Traktátovský argument proti soukromému jazyku*, In: Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*, Praha, Filosofia 2006. s. 216.

[10] Stern, D. *Wittgenstein's Philosophical Investigations: An Introduction*, c. d., s. 173,174.

[11] Označení super-private používal Wittgenstein při psaní adresovanému anglickému publiku; ve *Zkoumáních* používal pro označení nutně soukromého uvozovky ('privatim') §202, §256, §563

[12] Wittgenstein, L. *Notes for Philosophical Lecture*, In: Klagge, J., Nordmann, A., *Philosophical Occasions*, Indianapolis, Hackett 1993. s. 451.

1.2. Argument proti soukromému jazyku

Nejprve rozeberu tu část argumentu proti soukromému jazyku, která se týká toho, zda jsme schopni o našich „soukromých pocitech“ mluvit. Tento problém vyplývá z tohoto Wittgensteinova popisu: „Slova tohoto jazyka se mají vztahovat na to, o čem může vědět jedině mluvící; na jeho bezprostřední, soukromé pocity. Někdo jiný tedy tomuto jazyku nemůže rozumět.“[13] Na druhou stranu však existenci takovýchto pocitů popírá. Nestaví se zde však do role, v níž by popíral možnost mluvit o svých pocitech (kupříkladu pocit bolesti dokážeme popsat pomocí nahrazení jeho projevu slovem. Na základě předpokladu, že má jeden pocit u každého člověka stejné vnější projevy, jakým je v tomto případě například skučení, o něm mluvit můžeme.). Říká pouze, že nemůžeme mít žádné pocity, o nichž bychom nedokázali veřejně mluvit. Toto tvrzení se zakládá na pojetí světa a jazyka charakterizovaného Wittgensteinovým výrokem „Hranice mého jazyka znamenají hranice mého světa.“[14]

Tvrzení takovéhoto soukromého jazyka, by nebylo možno podstoupit kontrole společnosti, což by vedlo k tomu, že by nemohla být ani správná ani nesprávná, a neměla by tudíž ani smysl. Pokud bychom každou sekundu zažívali nějaký pocit, tak bychom stejně nebyli schopni s jistotou říci, zda je totožný s pocity, které jsme již někdy v minulosti prožívali. Nemohli bychom toho dosáhnout ani tak, že bychom si vedli záznamy, ve kterých bychom jej označovali například jako pocit E. Sice bychom si daný prožitek asociovali s tímto symbolem, bez jeho popsání by však bylo nutné se spoléhat pouze na dokonalost naší paměti, která však dokonalá prokazatelně není. Tento pocit bychom nemohli popsat slovy, protože potom by jej bylo možné nahradit slovem „veřejného“ jazyka, čímž by jeho označení již nemohlo být považováno za soukromé. Pokud by byl tento pocit označován pouze symbolicky, tak by nebylo možné jeho prožívání s ničím objektivně porovnat. Mohli bychom pouze věřit v to, že je identický s tím, který jsme v minulosti takto označovali.[15]

Pojem jazyka je spojený s pojmem poznání. P. Glombíček ve svém komentáři k Wittgensteinově koncepci soukromého jazyka podotýká, že nositel mentálních stavů, jichž se má soukromý jazyk týkat, „je „poznává bezprostředně“: tj. poznává je tak, že se v soudech o nich nemůže mýlit, nebo je alespoň v soudech o vlastních mentálních

[13] *Zkoumání*, §243.
[14] *Traktát,* 5.6
[15] *Zkoumání*, §258.

stavech výjimečnou autoritou.“.[16] Problém je ovšem v tom, že pojem poznání je neodlučitelně spojen s možností chyby. Wittgensteina nelze označovat za příznivce radikálního kartezianismu, jehož cílem by bylo dospět k odstranění možnosti omylu z našeho poznání. Je naopak zastáncem toho, že poznání bez možnosti chyby ani není poznáním.[17] Na druhou stranu ovšem musíme mít na paměti, že možnost chyby v poznání musí být omezená. Pokud by totiž překročila přijatelnou četnost, tak bychom místo možnosti poznání pravdy byli uvrženi do situace, ve které bychom se mohli pouze domnívat, zda jsme dospěli k pravdivému poznání, nebo zda se pouze pohybujeme na ploše domnělé potenciální pravdy, kterou si nikdy nebudeme moci být jistí. Tento argument svědčí jasně proti možnosti „soukromého poznání“. C. Wright tuto možnost také vyvrací skrze interpretaci § 258 *Zkoumání,* vyvracující teze zní takto: „Ať už určitý výraz aplikuji upřímně *jakkoli*, pokud jsem situaci věnoval dostatečnou pozornost, bude mi každá má aplikace připadat konformní s mým porozuměním. Nebude tu prostor pro rozlišení mezi faktem, že se mi aplikace zdá konformní se způsobem, jak jí rozumím, a faktem, že tomu tak skutečně je.“[18] Zde nicméně vidíme, že možnost chyby není v našem poznání vyloučená, ale pouze ji zde nemůžeme odhalit.

Ostatně otázkou je, zda bychom používání názvu pocitu E, i v případě, že bychom jej dokázali s jistotou určit, vůbec mohli označit za soukromý jazyk, nebo pouze za nové slovo v jazyku veřejném. Problémem zde je to, že jazyk není tvořen pouze jedním slovem či několika vlastními jmény. Stejnou ne-li důležitější váhu má jeho gramatika. Gramatika je ovšem souborem pravidel řečové hry, s čímž souvisí další argument, který obsahuje obecnou definici jazyka. Jeho pointa spočívá v tom, že pro jazyk je nutné řídit se pravidlem. Glombíček jej popisuje následovně: „“Jazyk“ totiž říkáme pouze něčemu, co se vyznačuje nějakou pravidelností.“[19] Když bychom tedy mluvili o našich pocitech „soukromým jazykem“, vyžadovalo by to určité pravidlo. Toto pravidlo bychom pak byli schopni popsat, tudíž interpretovat jako jazykovou hru. A jelikož každou jazykovou hru je možné pochopit, bylo by možné pochopit (a tudíž i přeložit do veřejného jazyka) náš soukromý jazyk, čímž by ztratil statut soukromosti. Kromě toho, to, zda se pravidlem řídíme, nebo se pouze domníváme, že tomu tak je, záleží na kontrole komunity. K tomuto závěru dochází Wittgenstein na konci zkoumání toho, co to vlastně znamená řídit se pravidlem. Jeho odůvodnění zní takto: „Proto je

---

[16] Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*, c. d., s. 12.
[17] Tamt. s. 12.
[18] Wright, C. *Wittgenstein on Foundations of Mathematics*, London, Duckworth 1980. s. 36.
[19] Glombíček, P. Co to je soukromý jazyk? *Organon F* 10, 2003, 2, s. 140.

‚řízení se pravidlem‘ praxe. A být přesvědčen, že se řídíme pravidlem, není: řídit se pravidlem. A proto se nikdo nemůže pravidlem řídit jen „soukromě“ (‘privatim‘), protože jinak by přesvědčení, že se člověk řídí pravidlem, bylo totéž jako řídit se pravidlem“[20].

Kromě možnosti existence vnitřních soukromých pocitů a mluvení o nich má Wittgensteinův argument proti soukromému jazyku ještě další část. Ta se již nezabývá našimi vnitřními pocity, které nemůže cítit nikdo jiný, ale naopak vjemy, které může pozorovat celá komunita. Díky zdánlivému zveřejnění objektu, který je předmětem soukromého jazyka, by se mohlo zdát, že zmizí i problém způsobení nemožností kontroly komunity. Tato část argumentu je však právě naopak vystavěna pouze na ní. Spočívá v tom, že i přes to, že s někým sdílím nějaký počitek, třeba ve chvíli, kdy oba sledujeme tentýž předmět, nemůžeme nikdy vědět, zda jej vnímáme stejně. Wittgenstein zde jako příklad uvádí barevné spektrum, konkrétně se zaměřuje na relevantnost vjemu červené barvy. Budeme-li se všichni dívat na červenou barvu, tak všichni uvidíme to, co nazýváme červenou barvou. Barvu, kterou takto nazýváme, si můžeme i představit. Na mysli nám v tu chvíli vytane opět barva, kterou nazýváme jako červenou. Problém však spočívá v tom, že nemůžeme vědět, zda vjem, který jsme se během jazykových her naučili označovat jako červený, vnímáme ve skutečnosti všichni stejně. Nemůžeme totiž vědět, zda to, co já nazývám červenou, někdo jiný nevnímá tak, jak já vnímám například modrou. Ve *Zkoumáních* je tato potencialita popsána takto: „Podstatné na soukromém prožitku není vlastně to, že každý má svůj vlastní exemplář, nýbrž že žádný neví, jestli druhý má také *toto,* nebo něco jiného. Bylo by tedy možné předpokládat – i když by to byl předpoklad neověřitelný –, že část lidstva má *jeden* pocit červeně a druhá část jiný pocit.“[21] I kdybychom věděli, že naše počitky jsou rozdílné, tak bychom o nich nemohli mluvit, protože bychom je neměli jak popsat. Následky této nesrovnalosti by však nebyly žádné, neboť i v případě, kdy by jedna část lidí viděla odlišnou barvu, než část druhá, tak by tyto barvy plnily stále stejnou veřejnou funkci. Wittgenstein ovšem k demonstraci tohoto problému nepoužívá pouze příklad týkající se popisu viděné (či jen ve veřejném jazyce popsané a pouze představované) věci, ale zobecňuje jej i na to, co vlastně ani společně vidět nemůžeme. V následujícím příkladu je také daleko konkrétněji poukázáno na to, že dotyčná věc nemusí být u každého stejná, ale především na to, že tato věc vlastně není pro řečovou hru vůbec podstatná. „Dejme

[20] *Zkoumání*, §202.
[21] *Zkoumání,* §272.

tomu, že by měl každý krabičku, v které by bylo něco, co označujeme jako „brouka“. Nikdo nemůže nikdy nahlédnout do krabičky toho druhého; a každý říká, že ví jedině z pohledu na *svého* brouka, co brouk je. – Tu by se pak mohlo zajisté stát, že by každý měl ve své krabičce něco jiného. Ba bylo by možno si představit, že se nějaká taková věc ustavičně proměňuje. – Ale co kdyby nyní u těchto lidí slovo „brouk“ mělo přece jen nějaký způsob použití? – Pak by tedy toto použití nespočívalo v označení věci. Tamta věc v krabičce vůbec k řečové hře nepatří; dokonce ani ne jako jakési *něco*: neboť krabička by mohla být také prázdná. – Ne, touto věcí v krabičce je možno všechno ‚vykrátit‘; ať je čímkoli, odpadne.

To znamená: jestliže se gramatika výrazu pro pocit konstruuje podle vzoru ‚předmět a označení‘, pak předmět vypadne z úvahy jako irelevantní.“[22] Brouk v krabičce zde zastává stejnou funkci, jako náš prožitek barvy z předešlého příkladu. Jelikož naše slova označují to, co je veřejné, a nikoli skutečný vjem veřejného, tak můžeme teoreticky říct, že funkce brouka (a tudíž i barev) není z veřejného hlediska žádná. Krabičky, ve kterých se brouci nacházejí, jsou zase ekvivalentem k našemu veřejnému pojmenování barev, které taktéž obsahují soukromé počitky, nicméně není důležité jaké. Podobný problém řeší, (ač v kontextu snahy odmítnutí argumentu, že pokud by mohlo ležet něco mimo naši zkušenost, nemohli bychom vědět, že něco takového existuje) i Russell. Jeho úvaha se zaměřuje na to, s čím jsem obeznámen zároveň já i další lidé. C. Diamondová tento přístup interpretovala takto: „Vy i já můžeme třeba zakoušet týž předmět, ale jen vy zakoušíte své zakoušení tohoto předmětu: Já vaše zakoušení toho předmětu zakoušet nemohu“[23] Tento argument demonstruje Russell na příkladu, v němž je zakoušeným předmětem člověk jménem Bismarck. Za předpokladu, že si Bismarck uvědomuje sám sebe i okolní svět, tak se bude schopen označovat jako ‚já‘ (případně jménem ‚Bismarck‘). Řekne-li „Jsem rafinovaný diplomat“ nebo „Bismarck je rafinovaný diplomat“, vynáší tím bezprostřední soud sám nad sebou. Řekneme-li však my větu „Bismarck je rafinovaný diplomat“, tak neoznačujeme přímo Bismarcka. Jelikož nejsme obeznámeni s tím, co pro něj znamená slovo ‚Bismarck‘, tak o něm můžeme mluvit pouze skrze nějaký popis, nikdy ne bezprostředně jako on sám. Pokud náš výrok „Bismarck je rafinovaný diplomat“ podrobíme analýze, tak zjistíme, že sám Bismarck (Bismarckovo ‚já‘) není

[22] *Zkoumání*, §293.
[23] Diamond, C. *Má Bismarck ve své krabičce brouka? Traktátovský argument proti soukromému jazyku*, c. d., s. 222.

složkou tohoto výroku. Složkou výroku, který vynáší někdo, kdo není bezprostředně obeznámen s jeho předmětem, je vždy pouze popis tohoto předmětu (samotné jméno Bismarck nám slouží jako popis, protože si pod ním něco asociujeme, tato asociace však v případě popisu něčeho mimo nás nemůže být dokonalá).[24] Russell popisuje tuto situaci takto: „…při všem, co o Bismarckovi říkáme, bychom rádi, pokud by to šlo, vynesli soud, jaký může vynést jenom Bismarck sám, totiž soud, jehož složkou je on sám. To máme nutně marné, protože aktuálního Bismarcka neznáme.“[25] Předpokládejme, že tento argument od Russella Bismarck slyší, a začne o něm uvažovat. V tu chvíli se nám zde vytvoří nekonečné zacyklení, protože Bismarck si řekne: „Russell o Bismarckovi nemůže vyřknout takový soud, jaký o něm mohu vyřknout pouze ‚já‘, protože pouze ‚já‘ Bismarcka bezprostředně znám, zatímco on zná pouze cosi jako můj popis, a může tedy o ‚mně‘ mluvit pouze prostřednictvím toho popisu. Z toho vyplývá, že ani já nemohu o Russellovi vyřknout žádný soud, který by o sobě mohl vyřknout on sám, protože pouze on zná své ‚já‘, a já znám pouze jeho popis. Nemohu tedy o něm pravdivě soudit, že on o mně nedokáže vyřknout jakýkoli soud tak, jako ho o sobě dokážu vyřknout jen já sám.“ Úvahu, že Russell o Bismarckovi nemůže vyřknout takový soud, jaký o sobě může vyřknout sám Bismarck, tedy ve výsledku může utvořit pouze člověk, který zná Russella i Bismarcka tak, jako znají oni sami sebe.[26] Na první pohled se sice může zdát, že Russellův argument je zaměřen pouze na chápání jednoho člověka člověkem jiným. Ve skutečnosti však tento argument lze vztáhnout i na veřejnost. Žádný člověk nemůže o Bismarckovi pronést stejný soud, jako někdo jiný. Je tomu tak z důvodu, že pod jménem Bismarck si každý představí trochu jiný popis podle toho, co je schopný si s ním v danou chvíli asociovat, a to i za předpokladu, že všichni mají na mysli stejnou osobu. A toto neplatí pouze pro případ, v němž je předmětem soudu člověk. Může jím být jakákoli věc, se kterou je daná veřejnost obeznámena. Každý totiž může vynášet výroky o jakékoli věci, se kterou je obeznámen. Věc, se kterou mohu být obeznámen pouze já sám (jako např. bolest zubů v první části argumentu proti soukromému jazyku) Russell nazývá „soukromým předmětem“.

[24] Tamt. s. 222-223.

[25] Russell, B. *Knowledge by Acquaintance and Knowledge by Description*, Totowa, New Jersey, Barnes & Noble Books 1951. s. 152-167. s. 158.

[26] Diamond, C. *Má Bismarck ve své krabičce brouka? Traktátovský argument proti soukromému jazyku*, c. d., s. 224.

Kromě výše zmíněných částí má Wittgensteinův argument proti soukromému jazyku další formu zabývající se jiným úhlem pohledu týkajícího se nemožnosti jeho existence. Wittgenstein shledává, že soukromý jazyk nemůže existovat, protože není důvod pro to, aby vůbec vznikl. Demonstruje to následujícím příkladem: „Proč nemůže moje pravá ruka levé ruce darovat peníze? Moje pravice je může vložit do mé levice. Moje pravice může napsat darovací listinu a moje levice potvrzení o přijetí. – Ale další praktické následky by nebyly následky nějakého darování. Když levice vzala od pravice peníze atd., zeptáme se: „No a co dále?“ A tutéž otázku by bylo možno položit, kdyby si někdo podal soukromé vysvětlení nějakého slova; myslím tím, kdyby k sobě pronesl určité slovo a přitom by zaměřil svoji pozornost na určitý pocit.“[27] Teoreticky by zde šlo namítnout, že takový důvod najít lze. Například když poprvé zažíváme nějaký pro nás neznámý, naší slovní zásobou nepopsatelný, pocit. Dokud pozorováním komunity nezjistíme, jak se tento pocit nazývá, tak se zdá, že máme důvod si jej prozatímně pojmenovat. Ve skutečnosti tomu tak však není. Tento pocit si zapamatujeme skrze vjemy, které jsme prožívali v danou chvíli a skrze něj samotný. Opět zde tedy není žádný důvod pro jeho „soukromé“ pojmenování, protože pod tímto pojmenováním bychom si opět pouze vybavili vzpomínku, která pojmenování nepotřebuje.

1.3. Shrnutí

Wittgensteinův argument proti soukromému jazyku spočívá v logickém sporu nemožnosti a zároveň nutnosti sdílení soukromého jazyka s komunitou. Pokud bychom například svůj pocit bolesti, kterou prožíváme, nesdíleli s komunitou, která by nám poskytovala kontrolu, nemohli bychom si být jistí, že pocit, který prožíváme je stále stejný, nebo že se pouze domníváme, že takovým je, přesto že je ve skutečnosti pokaždé jiný. Tato situace totiž vyžaduje určité pravidlo, bez jehož externí kontroly si nemůžeme být jisti, zda se jím řídíme, protože jak sám Wittgenstein uvádí v §202 *Zkoumání*: „…*být přesvědčen*, že se řídíme pravidlem, není: řídit se pravidlem….“. Neodmyslitelným pravidlem jazykových her je ovšem i to, jak bude na naše jazykové vyjádření reagovat okolí. Právě skrze jeho reakci si totiž ověřujeme, zda dodržujeme pravidlo jazykové hry, kterou právě používáme. Při jejím správném použití jsme schopni předvídat tuto reakci alespoň rámcově (tj. nevíme sice, jak přesně bude znít odpověď, ale víme, čeho přibližně se bude týkat, případně jaké budou potenciální

[27] *Zkoumání* §268

následky toho, co řekneme). Někdy se samozřejmě může vyskytnout i situace, ve které, i přes dodržení pravidel právě užívané jazykové hry, následky naší výpovědi nedokážeme odhadnout ani rámcově. Další možností je situace, ve které nastane reakce, která nás nenapadla ani jako potenciálně možná. To jsou nicméně zdánlivě paradoxně situace, které jsou pro důkaz ověření správnosti pravidla užívaného v jazykových hrách žádoucí. Tento způsob ověřování se totiž řídí pravidlem, a je svým způsobem prostředníkem pro poznání. Možnost chyby je zde tudíž nutná.

Wittgenstein ukazuje, že nejen veřejný jazyk, ale i ten soukromý je spojen s nutností možnosti poznání. Jelikož není kartesianista, tak je zde pro něj nezbytná možnost chyby. Glombíček zde však poznamenává, že v argumentu Wittgenstein jasně poukazuje na to, že nositel mentálních stavů „… je „poznává bezprostředně“: tj. poznává je tak, že se v soudech o nich nemůže mýlit, nebo je alespoň v soudech o vlastních mentálních stavech výjimečnou autoritou.“[28]. Tento argument jasně dokazuje nemožnost „soukromého poznání“.

Další problém spočívá v otázce, zda by byl možný soukromý jazyk z pohledu gramatiky. I kdybychom název pro pocit své bolesti dokázali nějakým způsobem vytvořit, a ověřovat jeho platnost, tak, pouze vlastní jména bez pravidel jejich skládání do vět jazyk netvoří. Jelikož je gramatika neodmyslitelnou částí verbální jazykové hry, tak bychom v případě pokusu o její utvoření v „soukromém“ slova smyslu nikdy nemohli být úspěšní, protože všechny jazykové hry se dají pochopit, a tudíž i převést do veřejného konsensu. I kdybychom tento fakt ignorovali, tak je nutné podotknout, že kontrola komunity našich pocitů ani není možná, protože jediné, na čem se s ní můžeme shodovat je gramatika a slova. Slova jsou však pouze pojmenováním pocitu či vjemu, ale nikoli jím samotným. Z tohoto důvodu nikdy nemůžeme vědět, zda například barva, kterou já označuji za červenou, není ostatními vnímána tak, jako já vnímám barvu zelenou. Můžeme vědět pouze to, že barvu, kterou právě vnímáme za červenou, označujeme. Tento problém vysvětluje Wittgenstein v §293 *Zkoumání* na příkladu s broukem v krabičce, do které nikdo nemůže nahlédnout.

Jelikož jsou pravidla měřítkem správnosti, a jelikož vnímání vjemu není synonymní s jeho pojmenováním, což nám znemožňuje kontrolu jeho použití, tak dochází Wittgenstein k závěru, že soukromý jazyk není možný (veřejný jazyk není tímto způsobem znemožněn, protože kontrola veřejnosti se u něj vztahuje alespoň na

[28] Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*, c. d., s. 12.

správnost použití ve veřejném kontextu, tj. není důležitý vjem, ale to, jak na něj reaguji). Druhým úhlem pohledu na nemožnost soukromého jazyka je absence důvodu jeho existence. Toto je demonstrováno v §268 *Zkoumání* na příkladu obdarování mé pravice mojí levicí. Mé ruce si sice mohou něco předat, ale nebude to mít žádný následek, který je běžně přisuzován aktu obdarování. Stejně tak by neměl žádný následek ani vznik soukromého jazyka, protože by neměl žádné využití. Toto je druhý důvod, proč Wittgenstein ve výsledku dochází k tomu, že soukromý jazyk možný není.

Bez povšimnutí by ovšem neměly zůstat gnozeologické následky. Jelikož Wittgenstein nikdy nezavrhl myšlenku, kterou uvedl již v *Traktátu*: „Hranice mého jazyka znamenají hranice mého světa“[29], tak musíme na jeho gnozeologickou vizi nahlížet tak, že veškeré poznání je možné pouze skrze jazyk. Jelikož neexistuje soukromý jazyk, tak nemůže neexistovat ani soukromé poznání. Chceme-li něco poznat, tak toho můžeme dosáhnout pouze veřejně, tedy skrze společenství dalších lidí. Jelikož jedinec nemůže sám nic poznat, tak tím v důsledku Wittgenstein nejen definuje svou teorii poznání, ale také tím vyvrací samotné základy karteziánského skepticismu odvíjejícího možnost jistého poznání od jediné jisté entity – sebe sama.

2. Soukromý jazyk v pojetí Saula A. Kripkeho

Tato kapitola má za úkol popsat Kripkeho vnímání Wittgensteinova soukromého jazyka, způsobu jeho komentáře a zejména pak závěry, ke kterým Kripkeho výklad vede. Pokusím se zde ukázat i to, že odchýlení od původního Wittgensteinova konceptu bylo nejen neúmyslné, ale Kripkim zároveň i odmítané, protože sám věřil, že netvoří novou teorii, ale pouze uvádí na pravé světlo tu Wittgensteinovu, která byla dle jeho názoru nedokonale pochopena. Ve stručnosti poukážu i na názor odborné veřejnosti, v níž si Kripkeho výklad vysloužil označení „Kripkenstein“.

[29] *Traktát*, 5.6.

2.1. Kripkeho specifičnost

Kripke, na rozdíl od velké části jiných filosofů (Alfred J. Ayer, Jerry A. Fodor atp.) reagujících na Wittgensteinův koncept soukromého jazyka, nemá primární snahu s Wittgensteinovu teorií polemizovat, ani vytvářet odlišný koncept. Kripke sám svou činnost v tomto tématu vnímá spíše jako výklad toho, co měl Wittgenstein na mysli.

Kromě většinové absence polemiky s koncepcí soukromého jazyka je Kripke zvláštní i tím, že se neshoduje s hlavním proudem ostatních filosofů v případě umístění soukromého jazyka ve *Zkoumáních*. Názor, se kterým se ve většině případů setkáváme, je, že se argument proti soukromému jazyku nachází mezi §243 a §315. Kripke jej naopak shledává v části předcházející §243. Následující paragrafy jsou již z jeho pohledu pouze rozvinutím problému, který jim předchází. Ústřední část argumentu proti soukromému jazyku je podle Kripkeho obsažena již v §201.[30]

Někteří filosofové Kripkemu vyčítají, že jeho výklad Wittgensteina má sice základ ve Wittgensteinově díle, avšak jinde, než je pro interpretaci myšlenky soukromého jazyka správné. Jelikož se Kripkeho teorie neshoduje ani s názory Donalda Davidsona, tak si od něj vysloužil ironické označení „Kripkenstein“, které se odbornou veřejností užívá dodnes.

2.2. Kripkensteinův skeptický paradox

Kripkeho výklad se zakládá na této části §201 *Zkoumání*: “Náš paradox byl takovýto: nějaké pravidlo by nemohlo určit žádný způsob jednání, protože s pravidlem je možno uvést ve shodu jakýkoli způsob jednání.“. Tento paradox lze označit za základ nové formy filosofického skepticismu. Kripke demonstruje tuto myšlenku její aplikací na matematický příklad: slovo ‚plus‘ používáme stejně jako symbol ‚+‘ k označení matematické operace sčítání.[31] Z mých zkušeností vyplývá, že výsledkem příkladu 68+57 je 125. Tento výsledek je správný v aritmetickém smyslu (použití ‚+‘) i v metalingvistickém smyslu (použití slova ‚plus‘ pro označení matematické operace s čísly, jejichž hodnoty jsou 68, 57 a 125). Z této zkušenosti však nemohu předpovídat výsledky jiných příkladů.[32] Předpokládejme, že jsme v našem životě nikdy nesčítali čísla větší, než je 1 milion. Jak potom můžeme vědět, že výsledkem příkladu 1 000 000 + 1 000 000 jsou 2 000 000 a ne 2 000 001? A jak můžeme vědět, zda výsledek příkladu

---

[30] Kripke, A. S. *Wittgenstein on Rules and Private Language*, c.d., s. 7.
[31] Pro názornost omezím příklad pouze na kladná celá čísla.
[32] Kripke, A. S. *Wittgenstein on Rules and Private Language*, c. d., s. 21.

1 000 000 plus 1 000 000 není odlišný od příkladu, v němž používáme symbol ‚+'? Tento paradox je v podstatě ekvivalentem nedokonalosti induktivního poznání, které nemůže být jisté, dokud neprozkoumáme všechny možné případy. Na rozdíl od induktivního poznání zde však máme jakousi „jistotu nejistoty". V prvním případě totiž máme alespoň naději na to, že některé prvky můžeme poznat opravdu všechny, v případě určování pravidel však nikoli. Ani pokud je pravidlo definováno na elementární úrovni, tak si nemohu být jistý jeho významem: „Každé celé číslo v intervalu <5923 - 6329> bude po přičtení čísla 1 právě o jedna větší.". I za předpokladu, že jsem se s tímto pravidlem již setkal, a viděl jsem jeho aplikaci na všechna čísla daného intervalu a mám eidetickou paměť, tak nemohu s jistotou určit, zda je výsledkem přičtení čísla 1 k číslu 5923 číslo 5924. Problém se skrývá v tom, že nemohu vědět, jestli před 1 vteřinou slovo „větší" nezměnilo svůj význam. Abych tedy mohl aplikovat jakékoli pravidlo, tak bych musel znát všechna platná pravidla (vzhledem k nedokonalosti induktivního poznání bych je musel poznat neinduktivním způsobem). Kripke zdůrazňuje, že v případě aplikace tohoto paradoxu na jazykové hry „Hlavním problémem není, „Jak můžeme dokázat, že soukromý jazyk – nebo nějaká jiná speciální forma jazyka – není možný?"; je jím spíš, „Jak můžeme dokázat, že je jakýkoli jazyk (veřejný, soukromý nebo jiný) možný?""[33]

Problém řízení se pravidlem je v případě jazyka ještě složitější, než v matematice. Tato skutečnost sice není přímo obsažena v Kripkensteinově skeptickém paradoxu, ale můžeme ji pozorovat v praxi. Pokud tento paradox aplikujeme na naše zkušenosti (končící dnem sepsání této práce), můžeme pozorovat následující: během posledních deseti let se nezměnil význam matematických pravidel, pouze byla některá přidána. Pokud ovšem budeme zkoumat jazyk, tak můžeme pozorovat změny nejen v přidávání slov nových, ale i změny významu jednotlivých slov. Nejčastěji se jazyk mění na úrovni skupin čítajících pouze několik jedinců, tj. skupina přátel nebo rodinný kruh. Takováto změna může nastat na základě nějaké situace, během které je určité slovo či věta používána. V českém jazyce může být příčinou přeměnění významu slova jeho ironické používání. Lidé, kteří jazykovou hru zahrnující pravidlo ironie neznají, nebo nedokáží rozeznat jeho použití, tento protipól původního významu slova nejsou schopni praktikovat ani aktivně (jeho vlastním používáním) ani pasivně (akceptací změněného pravidla během jeho vnímání). Rovnice 1+1=2 bude mít stejnou pravdivostní hodnotu

[33] Tamt. s. 62.

dnes, jako měla před sto lety. Řekneme-li však o někom „On vážně umí anglicky“, tak bude záležet nejen na době, ve které to řekneme (během deseti let se začátečník, o kterém tato poznámka byla myšlena ironicky, mohl anglicky naučit jako rodilý mluvčí), ale i na společnosti, ve které to řekneme. Pro vysvětlení druhého příkladu lze použít známé rčení: „Mezi slepými je jednooký králem.“. Rozdíl mezi jazykem a matematikou při aplikaci na Kripkensteinův skeptický paradox tedy shledávám především v dynamice změn pravidel a daleko větší závislosti na prostředí, ve kterém se dané pravidlo používá.

2.3. Shrnutí

Saul Kripke se snažil osvětlit Wittgensteinovo pojetí soukromého jazyka ve formě, v jaké je popsáno ve *Zkoumáních*. Nikdy se nesnažil vytvořit svůj vlastní koncept, který by byl odlišný od toho původního. I přes to se mu to však povedlo, a stal se jedním z nejvlivnějších filosofů zabývajících se tímto tématem. Tuto skutečnost dokazují již rozsáhlé reakce na jeho knihu *Wittgenstein on Rules and Private Language*, na základě které jej D. Davidson nazval Kripkensteinem.

„Kripkensteinův skeptický paradox“, jak bývá argument proti soukromému jazyku v Kripkeho pojetí nazýván, se vyznačuje tím, že se nachází ve zcela jiné části Wittgensteinova díla, než se domnívá většina ostatních filosofů zabývajících se tímto tématem. Kripke jej totiž shledává již před §243 *Zkoumání*. Jeho počátek vidí v §201. Výklad argumentu proti soukromému jazyku až od §243 přirovnává ke hře Hamlet, v níž je sice mnoho zajímavých postav, ale chybí princ.[34] Podle něj totiž tento argument spočívá již v tom, že žádné pravidlo v konečném důsledku nemůže existovat. Pravdivost této myšlenky demonstruje na elementárních matematických zákonech. Jelikož pravidla prokazatelně nemohou fungovat v pravidlech matematiky, nemohou fungovat ani v jazykových hrách. Pokud bychom přistoupili na tento Kripkův výklad, tak bychom argument proti soukromému jazyku nemohli brát jako problém, ale pouze jako důsledek, případně jako jeden z důkazů nemožnosti existence jakýchkoli pravidel.

Kripkeho interpretace Wittgensteinova paradoxu byla velkou částí filosofů zabývající se tématem soukromého jazyka zavrhována jako část, kterou Wittgenstein sice ve svých *Zkoumáních* zmiňuje, avšak nepovažuje ji za podstatnou. Tvrzení o její nepodstatnosti je dokazováno myšlenkou, která následuje v §223: „Člověk nepociťuje,

[34] Kripke, A. S. *Wittgenstein on Rules and Private Language*, c. d., s. 5, 6.

že musí napořád upínat pozornost na pokyn (našeptávání) pravidla. Naopak. Neočekáváme napjatě, co asi nám teď řekne, nýbrž říká nám pořád, a my děláme, co nám říká.“. Na druhou stranu, jak dodávají S. Candlish a G. Wrisley, nikdo nemůže popřít, že Kripkeho výklad otevřel nové debaty týkající se argumentu proti soukromému jazyku.[35]

3. Soukromý jazyk v pojetí Alfreda J. Ayera

V této kapitole uvedu soukromý jazyk z pohledu Alfreda J. Ayera. Ukážu zde důvody a teoretické důkazy, zejména argument Robinsona Crusoe, díky kterým je podle něj soukromý jazyk možný. Pokusím se zde i dokázat, že argument proti soukromému jazyku ve skutečnosti posloužil spíše jako námět pro Ayerovu vlastní teorii, než jako základní problém, který by měl snahu v kontextu soukromého jazyka vyřešit.

3.1. Ayerova definice soukromého jazyka

Ayer na rozdíl od Wittgensteina soukromý jazyk po celou dobu, kdy se jím zabýval, považoval za možný. Bylo to zapříčiněno tím, že na něj již od počátku pohlížel tak, že k tomu, abychom mohli jazyk nazývat soukromým, není nutné, aby mu rozuměl pouze jeden člověk. Část Ayerovy definice zní takto: „Jazyk lze nazvat soukromým, má-li omezenému počtu osob umožnit, aby se navzájem dorozuměly tak, že to nebude srozumitelné nikomu mimo tuto skupinu.“[36] Toto kritérium tedy plní například zlodějský slang nebo šifry využívané v IT pro zakódování informací. V druhém případě však musíme vzít v úvahu další část definice: „Soukromý kód ovšem samozřejmě není soukromý jazyk, ale spíš metoda přepisu nějakého daného jazyka.“[37]. Slouží-li tedy šifry užívané v IT pouze k přenosu slov veřejného jazyka, tak je jako soukromý jazyk označit nelze. Za soukromý jazyk je můžeme považovat například v případě, že jsou nositeli informací směřujících k aplikaci, která na jejich základě začne ovládat nějaký stroj, a není žádoucí, aby příkaz k ovládání daného stroje byl čitelný třetí stranou. V Ayerově definici soukromého jazyka je relativně nenápadně skryté i upozornění na to, že fakt nutnosti porozumění danému jazyku pouze omezeným počet osob, není

---

[35] Candlish, S., Wrisley, G. *Private Language*. In: Zalta, E. (ed.)*The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2014.

[36] Ayer, J. A. *Je možný soukromý jazyk?* In: Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*, Praha, Filosofia 2006. s. 37.

[37] Tamt. s. 37.

jediným určujícím. Podmínkou pro to, abychom mohli jazyk označit za soukromý je jeho původní účel. Nebyl-li původně určen pouze pro šifrování informací mezi určitou skupinou lidí, ale stal se takovým až dodatečně, musíme jej stále označovat za veřejný. Do této skupiny spadají především mrtvé jazyky. Ty byly původně určeny pro neomezenou komunikaci mezi jakýmikoli lidmi, a jejich účelem nebylo šifrování informací, ale naopak jejich neomezené sdílení.

Omezení v počtu osob se však v Ayerově pojetí týká i právě jedné osoby, a nikoli pouze skupin. Jednotlivci, který si povede deník ve svém soukromém jazyce, však nestačí pouze přepisovat znaky veřejného jazyka do svých symbolů, nebo si pouze vymýšlet nová slova. Ayer popisuje tuto situaci následovně: „…ty dva procesy se nijak ostře neliší. Dovede-li však svůj vynález dost daleko, bude opravdu možno říct, že používá soukromý jazyk.“[38] Dále sice uvádí, že se takovéto případy skutečně staly, bohužel však nedefinuje, co vlastně myslí větou „Dovede-li však svůj vynález dost daleko“. Ve svém pozdějším díle sice pro vytvoření jazyka jednotlivcem uvádí Argument Robinsona Crusoe. Ten však lze použít pouze pro člověka, který jazyk vytváří bez toho, aby měl zkušenost s jazykem veřejným, čímž se zamezí jeho kopírování.

Podle Wittgensteina je podmínkou soukromosti jazyka, aby mu kromě mluvčího nikdo nerozuměl, a rozumět ani nemohl. Pokud bychom zachovali nemožnost překladu soukromého jazyka do jazyka veřejného, tak bychom jeho existenci nemohli uznat, protože by se nemohl zakládat na žádném pravidle. Jelikož jsou však všechny jazyky jazykovými hrami, tak mají svá pravidla, a ta se dají pochopit. Ostatně pokud bychom netvrdili, že chápání pravidel je apriorní schopností, tak by neexistovala ani možnost rozšíření jakéhokoli jazyka mezi více, než jednoho mluvčího, který by takovýto jazyk musel vymyslet celý sám, protože by nikdo nechápal v jeho hlavě vznikající pravidla. Tento paradox odstranil Ayer jednoduše tím, že soukromý jazyk není mimo skupinu lidí, pro něž je určen, nesrozumitelný nutně. Přistoupil totiž na to, že soukromý jazyk lze přeložit, případně mu rozumět bez překládání. Tím ovšem ztratí statut soukromosti, a stane se veřejným. Zde však vyvstává otázka, zda se jazyk stává veřejným již při jeho přeložení jednou osobou, která tuto znalost nepředá dál nebo až po jeho rozšíření mezi více potenciálních uživatelů. Pokud by například detektiv rozluštil tajný gangsterský slang, a vzápětí byl zavražděn a jeho záznamy spáleny, stal by se tento jazyk veřejným

[38] Tamt. s. 37.

stále, na okamžik nebo vůbec? Odpověď na tuto otázku bohužel Ayer ve svém díle nezanechává.

Zbavení nutné nemožnosti potenciálního překladu je po umožnění srozumitelnosti více lidem již druhá část argumentu proti soukromému jazyku, kterou Ayer vyřešil pouhým odstraněním podmínky mající za následek vznik paradoxu způsobujícího nemožnost jeho neexistence. Zde tedy můžeme vidět to, že jediným účelem jeho reakce na Wittgensteinovo dílo není vyřešit problémy bránící existenci soukromého jazyka, či jejich komentář, ale i vytvoření nového konceptu.

3.2. Argument Robinsona Crusoe

Důležitý příklad, na němž Ayer ukazuje možnost existence soukromého jazyka, je Argument Robinsona Crusoe. Na tomto příkladu se snaží vyvrátit nejprve Wittgensteinův předpoklad, tvrdící, že abychom mohli dát určitému znaku nějaký význam, je nutné, aby mu mohli rozumět i ostatní lidé. Následně pak i tezi, že je logicky nemožné rozumět nějakému znaku, aniž bychom mohli pozorovat, nebo si alespoň s něčím asociovat objekt, který je daným znakem označován.

Ayerův argument je založen na schopnosti utvoření jazyka jednotlivcem a možnosti jeho rozšíření mezi další mluvčí. Představme si následující situaci: Robinson Crusoe se ocitne již jako malé dítě sám na liduprázdném ostrově. Dokud není schopen se o sebe postarat sám, tak se o něj starají zvířata žijící na ostrově. Jelikož se nikdy nesetkal s žádným mluvícím člověkem, tak neumí používat veřejný jazyk. Předpokládejme, že se z nějakého psychologického důvodu rozhodne mluvit. Je tedy nucen vytvořit si vlastní jazyk. Můžeme sice pochybovat o tom, z jakých důvodů by něco takového udělal, nicméně jazyk musel být někdy někým poprvé použit, a i kdyby to bylo z důvodu sociální interakce s dalšími členy lidského společenství, tak mohl mít Robinson apriorní potřebu komunikace s okolím (které nemuselo být nutně složeno z členů lidského druhu). Svůj jazyk by sice vytvářel na základě ostenzivní definice, musel by se nicméně spoléhat na svou paměť. Jelikož se musel spoléhat na tuto nedokonalou část sebe sama, tak samozřejmě mohl chybovat. Ptáku, který nad ním jednoho dne přeletěl, mohl dát jméno „Acek“. Druhý den nad ním mohl přeletět pták jiného druhu, a Robinson si mohl myslet (i přes jejich rozdílnou velikost, kterou si nepamatoval), že je to opět „Acek“. Po určité době by se však v případech pojmenování okolních věcí mýlil čím dál tím méně, protože by si dané věci lépe pamatoval, a tudíž

by byl snáze schopen odhalit chybu. Za předpokladu, že Robinson dokázal popsat flóru a faunu ve svém okolí není důvod tvrdit, že by nemohl popsat své vnitřní počitky. Pro jejich popis by měl mnohem menší možnost kontroly, proto by zřejmě chyboval více. Tímto příkladem Ayer vyvrací nutnost kontroly společností: „Ani v jednom z těch případů nebude s to při opravňování svého použití slov čerpat z evidence poskytnuté druhou bytostí: to je ovšem sice užitečná kontrola, není však nepostradatelná.“[39] Důležité tedy je, že možnost chyby není důvodem nemožnosti vzniku jazyka a to ani v případě, že v našem okolí není společenství, které by nás na tuto chybu upozorňovalo. Pokud bychom však trvali na tom, že jazyk může vzniknout až s kontrolou společenství, pak bychom se dostali do situace, kdy by si sice Robinson mohl vymyslet jakási slova pojmenovávající jeho okolí, ale jako jazyk by je mohl začít používat až ve chvíli, kdy by získal nějakého posluchače. Ayer absurditu této situace demonstruje takto: „…mohutnosti komunikovat a schopnosti vést si soukromý deník, by se mu dostalo až s Pátkovým příjezdem.“[40]

Budeme-li tedy považovat Robinsonův jazyk za vzniklý, tak si můžeme položit otázku, zda je možné naučit někoho takovýto jazyk. Problém v této situaci vyvstává v tom, že, zejména zpočátku, musíme druhého člověka učit tento jazyk bez možnosti jakéhokoli slovního popisu. Ve chvíli, kdy Robinson začne učit Pátka svůj jazyk, tak si zřejmě všimne, do té doby nepozorovaného faktu, rozdělení mezi vnějšími objekty a „vnitřními“ zážitky. Když byl na ostrově sám, a mluvil jen sám k sobě, tak si tohoto rozdělení sice mohl také všimnout, ale definovat by jej mohl pouze skrze pomíjivost. „Vnitřní“ pocity jsou ve většině případů daleko pomíjivější, než vnější objekty. Ve chvíli, kdy se začne snažit naučit svůj jazyk jinou osobu, pro něj toto rozdělení nabude nový rozměr, a podrobí se i jiné definici. Nebude již totiž spočívat v pomíjivosti, ale v možnostech označení právě učeného slova. Vnější objekty lze popsat pomocí ostenzivní definice, zatímco u vnitřních pocitů tomu tak není. To však nebrání tomu, aby Pátka slova označující své pocity naučil. Ayer toto nové rozdělení popisuje skrze příklad matky učící své dítě označení bolesti: „Fakt, že když se máme naučit, co slova znamenají, závisíme na ostenzivní definici, jak na ní závisíme, je zajisté nahodilý. … Matka nemůže ukázat na jeho (dítěte) bolest, jakým může ukázat na jeho hrnek a lžičku. Ale ví, že dítě něco bolí, protože křičí a protože vidí, že se mu stalo něco, co mu nejspíš

[39] Tamt. s. 46.
[40] Tamt. s. 46.

způsobuje bolest; a když ví, že dítě něco bolí, je s to naučit je, jak bolesti říkat.“[41] Pokud ovšem některý pocit nemá žádné vnější projevy, tak jej ani takto nelze popsat. Je sice možné, že by Pátek daný pocit vždy ve správnou chvíli identifikoval správným výrazem, avšak bez možnosti asociace s něčím pro něj známým je to těžko myslitelné. Pátek tedy může úspěšně splnit jazykový test identifikace. Identifikace je společně s deskripcí (jež zde za těchto okolností není možná) zřejmě nejčastějším a nejspolehlivějším testem porozumění danému slovu. Avšak, jak říká Ayer: „V takovémto kontextu lze vyučovat jen tomu, čemu už člověk rozumí. Schopnost vyučovat, či spíše něčí schopnost učit se, tudíž nemůže být něčím, co se vyžaduje pro rozumění.“[42]. Je sice těžko představitelné, že by byl někdo někomu jinému schopen nahlédnout do duše, a identifikovat tak „soukromý“ pocit,[43] neodporuje to však logickým zákonům, a proto to nemůžeme označit za nemožné. Z toho vyplývá, že je myslitelné se naučit jazyku týkajícímu se soukromých pocitů jiné osoby. Pokud bychom však tuto variantu připustili, tak bychom museli přehodnotit význam pojmů „soukromý“ a „veřejný“. Veřejné je totiž, to, co může sledovat více lidí. V tom případě bychom již nemohli považovat žádný pocit za soukromý, protože by jej mohl sdílet větší počet lidí, než pouze my sami.[44]

3.3. Shrnutí

Alfred J. Ayer se sice zabývá soukromým jazykem, nicméně od Wittgensteinova konceptu se jeho pojetí značně odlišuje. Argument proti soukromému jazyku odstraňuje tím, že jej v podstatě ignoruje. Ayer ve své koncepci nahrazuje Wittgensteinovu definici nacházející se v § 243 *Zkoumání*: „Slova této řeči se mají vztahovat na to, o čem může vědět jedině mluvící; na jeho bezprostřední soukromé pocity. Někdo jiný tedy této řeči nemůže rozumět.“ svým mnohem mírnějším ekvivalentem: „Jazyk lze nazvat soukromým, má-li omezenému počtu osob umožnit, aby se navzájem dorozuměly tak, že to nebude srozumitelné nikomu mimo tuto skupinu.“. Tímto zmírněním odstraňuje problém vznikající z příliš úzké pojmové skupiny, jejíž obsah by mohl soukromý jazyk ve Wittgensteinově pojetí (za předpokladu možnosti existence) označovat. Jelikož ve své teorii zpřístupní soukromý jazyk většímu okruhu lidí, tak zároveň umožní jeho

---

[41] Tamt. s. 48.
[42] Tamt. s. 47, 48.
[43] Dnešní možnosti rozpoznání takovéhoto neznámého pocitu jsou popsány v části zaměřenou na přenos pocitů pomocí neurobiologie
[44] Ayer, J. A. *Je možný soukromý jazyk?* c. d., s. 49-51.

řízení na základě pravidel, která mohou být kýmkoli pochopena. Tím dosáhne vyřešení, nebo lépe řečeno umožní ignoraci, skeptického problému nemožnosti existence pravidla, se kterým se potýká Wittgenstein.

Ayerovým hlavním důkazem pravdivosti jeho teorie (která již ve svých základech značně odbočuje od původního Wittgensteinovského pojetí soukromého jazyka) je Argument Robinsona Crusoe. Tento argument dokazuje možnost existence soukromého jazyka skrze možnost vynalezení jazyka právě jednou osobou. Touto osobou je Robinson Crusoe, trosečník, který nikdy nepřišel do styku s žádnou lidskou bytostí, a tudíž nemohl získat zprostředkovanou jazykovou zkušenost. Tento trosečník z nějakého důvodu začal popisovat své okolí, vynalezl jazyk. Dokázal to díky teorii zužujícího se potenciálu chyby. Wittgensteinův problém nutnosti kontroly komunity tedy Ayer vyřešil tvrzením, že se při opakování jevu bude frekvence chyby zmenšovat. Argument, založený na nedokonalosti lidského mozku tedy vyřešil tvrzením, že není tak velká, aby dokázala zabránit vývoji jazyka. Dalším problémem, který se Ayer v tomto argumentu snažil vyřešit, byla možnost naučit svůj jazyk někoho dalšího. Zde se zřejmě inspiroval svým okolím, protože užívá přirovnání k příkladu, se kterým se sami setkáváme: „…Matka nemůže ukázat na jeho (dítěte) bolest, jakým může ukázat na jeho hrnek a lžičku. Ale ví, že dítě něco bolí, protože křičí a protože vidí, že se mu stalo něco, co mu nejspíš způsobuje bolest; a když ví, že dítě něco bolí, je s to naučit je, jak bolesti říkat.“[45]. Otázku jakým způsobem bychom však mohli popsat vnitřní pocity, které nemají žádné vnější projevy, zodpovědět nedokázal.

4. Soukromý jazyk v pojetí psychiatrie a neurobiologie

V této kapitole se budu zabývat soukromým jazykem z pohledu psychiatrie a neurobiologie. Jelikož se budu tímto tématem zaobírat na praktických příkladech, tak budu zpočátku předpokládat, že soukromý jazyk jako takový je možný. Konkrétně se pokusím myšlenku soukromého jazyka aplikovat na lidi trpící schizofrenií, jejíž podstatu nejprve vysvětlím. Na soukromý jazyk nahlédnu z pohledu psychiatrie a psychoterapie. Na jejich praxi demonstruji pravdivost některých Wittgensteinových myšlenek. Zaměřím se také na možnost přeložení „schizofreničtiny“ do veřejného jazyka. V druhé části více odstoupím od Wittgensteinovy myšlenky, a soukromý jazyk

[45] Tamt. s. 48.

budu řešit na úrovni propojení mozků dvou či více subjektů jinak nazývané „brain-to-brain interference" (BBI). Zda je soukromý jazyk možný, nebo ne ukáži na třech rozdílných pokusech. V prvním jsou propojeny dva krysí mozky, a jedna krysa se od druhé učí, v druhém je propojen člověk s krysou, který pohne jejím ocasem, a v posledním je spojen člověk a počítač dekódující a přenášející jeho myšlenku.

4.1. Možnost soukromého jazyka u schizofreniků

Jelikož je schizofrenie opředena množstvím nepravd, tak se nejprve pokusím popsat alespoň základy toho, čím se tato nemoc ve skutečnosti vyznačuje. Překlad slova „schizofrenie" sice znamená „rozštěp mysli", nejedná se však o rozdvojení osobnosti. Z tohoto důvodu zde tedy nebudeme mluvit o jazyce, kterým mezi sebou komunikují dva subjekty v jednom těle. Typů schizofrenie je několik a každý se projevuje odlišnou kombinací různých příznaků. Neuropsychologové i psychiatři se shodují na tom, že schizofrenie, jakožto výlučně lidská nemoc, vzniká v důsledku vývoje lidských kognitivních schopností a řeči. Toto je ostatně uvedeno i v následujícím popisu: „Schizofrenie je cena, kterou lidstvo platí za vývoj řeči. Neologismy, paralogie, poruchy syntaxe, poruchy asociací a další poruchy, které řadíme mezi formální poruchy myšlení, jsou charakteristickými projevy narušené řeči schizofrenních nemocných."[46] Jednoznačným důkazem, že schizofrenie je opravdu „cena, kterou lidstvo platí za vývoj řeči" je, že geny způsobující schizofrenii se nacházejí mezi geny umožňujícími řeč.[47] Výčet poruch, které tato nemoc způsobuje, nicméně daleko přesahuje oblast řeči: „Schizofrenie se vyznačuje pestrostí příznaků … poruchy vnímání, myšlení, jazyka, emocí, motoriky a kognitivních funkcí."[48] Tyto příznaky se běžně dělí na pozitivní a negativní. „… pozitivní symptomy (například halucinace a bludy) … normální psychika je neobsahuje, jsou tedy „navíc", zatímco negativní symptomy (například plochý afekt[49], apatie, chudost řeči) reprezentují generalizovanou ztrátu funkcí – normální psychika je o ně „ochuzena"".[50]

Poruchy řeči jsou u schizofreniků různé, a vyskytují se v obou těchto skupinách. V negativní skupině se nachází ochuzení řeči. Jelikož je zde ztráta slovní zásoby spojena s ochuzováním myšlenek, tak můžeme říci, že Wittgensteinův výrok „Hranice

---

[46] Preis, M., Kučerová, H., et al. *Neuropsychologie v psychiatrii*. Grada Publishing a. s., 2006. s. 204.
[47] Preti, A. Language, Creativity and the Speciation of Homo Sapiens. *Psycoloquy*: 11, 117, 2000.
[48] Motlová, L., Koukolík, F. *Schizofrenie: neurobiologie, klinický obraz, terapie*. Praha, Galén 2004. s. 19.
[49] „Plochý afekt" je absence emoční reaktivity
[50] Tamt. s. 30.

mého jazyka znamenají hranice mého světa.“[51] lze pozorovat v psychiatrické praxi. V pozitivní skupině se naopak nachází dezorganizovaná řeč. Tato porucha má různé podoby. Nesystematickým vyjadřováním způsobovaným ztrátou asociace se nyní nebudeme zaobírat. Budeme se zabývat poruchou, která je popsaná takto: „Slovní projev pacienta s inkoherentním myšlením nemá „hlavu ani patu“, jelikož sdělované postrádá gramatické vazby. Extrémní podobou je slovní salát.“[52]. V této situaci můžeme označit takovýto jazyk za soukromý pouze ve chvíli, kdy neznáme kontext, ve kterém je používán. Pouze podle pořadí slov, i za předpokladu, že je známe, nedokážeme s jistotou[53] vyvodit jejich skutečný význam. Ve chvíli, kdy však kontext známe, tak zpočátku tomuto jazyku intuitivně rozumět můžeme (tato situace nastává zejména při krátkém projevu proneseném v nekomplikovaném kontextu). Po určité době tomuto jazyku však rozumět přestáváme. V pojetí Wittgensteina bychom tedy mohli tento jazyk rozdělit do dvou částí, z nichž první je veřejná a po ní následuje soukromá. Mírně odlišný případ se naskytuje v případě, že si pacient vymýšlí i svá vlastní slova. Tento případ je popsán takto: „Neologismy jsou pojmy vymyšlené pacientem, jimž nikdo jiný nerozumí (pacient se domnívá, že je král, který vládne vesmíru, v němž žijí kombilidi a kombilidóni).“[54] Tento jazyk lze za soukromý považovat pouze částečně, a to ve chvíli, kdy pacient nemá dostatečný slovní aparát pro vysvětlení svých pojmů. Vzniká zde situace, kterou můžeme přirovnat k Wittgensteinovskému „pocitu E“, který má jen mluvčí, a nedokáže jej nikomu popsat. Pokud však přistoupíme na takovéto myšlenky z pacientova hlediska, a na okamžik přijmeme existenci bludu, tak zmizí problém s nemožností kontroly totožnosti pocitu, který se nacházel v argumentu proti soukromému jazyku, protože „kombilidi“ (či jiné smyšlenky) v jeho myšlení opravdu existují. Z Ayerova hlediska jeho jazyk nemůžeme označit za soukromý, protože jeho primárním účelem je sdílení informací s veřejností, a nikoli jejich utajování.

Používání neologismů však bývá často spojeno se specifickou gramatikou. Tuto řeč Wolcott nazývá „schizofreničtinou“. Nesouhlasí s názorem, že by mluvení schizofreniků s disorganizací řeči bylo pouhé „žvanění“. Svůj názor podpírá argumentem, že tato řeč je charakterizována slovy, souborem pravidel a kritérii pro používání těchto pravidel.[55] Při popisu této řeči se zaměřuje i na aspekt jejího vnímání

[51] *Traktát* 5.6
[52] Motlová, L., Koukolík, F. *Schizofrenie: neurobiologie, klinický obraz, terapie*, c. d., s. 25.
[53] Jako „jistotu“ zde míním situaci s minimální pravděpodobností chyby
[54] Tamt. s. 25.
[55] Wolcott, H. R. Schizophrenese: A Private Language *Journal of Health and Social*

jakožto soukromého jazyka. Říká, že „schizofreničtina je soukromý jazyk, jazyk se soukromým systémem významu soukromých objektů, které jsou vnitřní, nepoznatelné a nesdělitelné, se kterým se sice setkáváme, ale je zavádějící“.[56] Schizofreničtinu jako takovou označuje za komplikovaný jazyk, kterým se lze s pacientem dorozumět daleko složitěji, než jazykem veřejným.[57] Nelze si v tomto kontextu nepovšimnout, že možnost dorozumění se nevylučuje. Smyšlenky postiženého mohou obsahovat nejen slova, kterým v danou chvíli nerozumíme, mohou obsahovat také logicky chybné úsudky. Takovéto úsudky nám při první konfrontaci nebudou dávat smysl, a nedokážeme si pod nimi v některých komplikovaných případech ani nic asociovat. V této chvíli lze patrně schizofreničtinu označit za soukromý jazyk. Avšak pokud dané výroky budeme dostatečně dlouho zkoumat a diskutovat o nich s pacientem, tak jim můžeme, alespoň z části, porozumět. Je tedy možné tvrdit, že schizofreničtina v takovýchto chvílích ztrácí statut soukromosti?[58] Pokud ano, pak bychom museli uznat funkčnost minimálně části Ayerova pojetí soukromého jazyka, která umožňuje přecházení ze soukromého na veřejný. Snaha o pochopení schizofreničtiny je běžnou terapeutickou praxí. Beran konstatuje, že „navzdory někdy zcela zásadní neshodě ohledně způsobu uvažování se předpoklad porozumění alespoň doslovného osvědčuje. Přinejmenším v terapeutické praxi: kontrolované přistoupení na pacientův blud je praktikou, která se při terapii používala a používá.“[59] Pozornost bychom zde měli věnovat právě té části terapie, kdy psychiatr přistupuje na pacientův blud. Zde totiž můžeme pozorovat další Wittgensteinovu myšlenku v praxi. Touto myšlenkou je nepodstatnost vlastního objektu, o kterém je mluveno. Při terapii můžeme onen blud přirovnat k „brouku v krabičce“. Pro psychologa totiž není v případě užívání schizofreničtiny důležité jen to, co jeho pacient schizofreničtinou popisuje, je pro něj důležité pochopení co největší části jazykové hry skrze kterou komunikuje. Pokud bychom připustili, že lékař bude mít identickou představu „kombilidí“ jako jeho pacient, tak tato představa bude bezvýznamná v případě, kdy se svým svěřencem nedokáže komunikovat. Popis bludu tedy nemá za primární účel vytvoření jeho identické představy. Pro terapeuta není důležité, jak blud ve svěřencově hlavě vypadá, ale jak na něj působí.[60] Pokud bude

Behavior. 15, 1974, s. 126.

[56] Tamt. s. 126.

[57] Tamt. s. 133.

[58] V této chvíli mám na mysli pochopení pouze jedné konkrétní situace, nikoli celé jazykové hry

[59] Beran, O. *Soukromé jazyky*. Praha, Filosofia 2012. s. 58

[60] Popisuji zde první krok v případě setkání s nesrozumitelnou schizofreničtinou, nikoli obecný průběh celé terapie

aplikována umělecká terapie, tak pro lékaře není důležité pouze to, co pacient namaloval, ale z velké části také proč to takto namaloval.

Problém, který nastává při snaze o přeložení schizofreničtiny, je však zřejmě nepřekonatelný. Vyplývá z Wolcottova popisu a ve své knize *Soukromé jazyky* jej vystihuje Beran: „V jazyce, který pojmenovává cosi soukromého, způsobem, kterému ostatní nedovedou porozumět, si samozřejmě nemůžeme být jisti tím, že má význam, tj. je používán sourodým způsobem.“[61] Jelikož si nemůžeme být jisti, zda je schizofreničtina vůbec používána sourodým způsobem, tak nikdy nemůžeme s jistotou říci, že jsme ji pochopili. Z toho vyplývá, že tento jazyk zůstává stále (alespoň) domněle soukromým.

4.2. Přenos myšlenek mezi subjekty

Wittgenstein popisoval soukromý jazyk ve *Zkoumáních* jako řeč, jejíž slova mohou být vztahována pouze na to, o čem může vědět jen její mluvčí, tedy na jeho soukromé pocity, z čehož vyplývá, že kromě mluvčího této řeči nemůže nikdo rozumět. Vzhledem k neurobiologickým objevům posledních let však je otázkou, co můžeme mínit označením „slova této řeči“. I v případě přistoupení na možnost existence jakéhosi nepopsatelného jazyka, jehož pravidlo nevyžaduje kontrolu společnosti, bychom nemohli s jistotou tvrdit, že nemůže být tímto jazykem komunikováno s okolím. To, jakým způsobem zapojuji svaly při pohybu nejen, že nedokážu vyjádřit bez veřejného jazyka, ale bez základní znalosti neurobiologie si je nedokážu představit ani já sám. Zde opět můžeme pozorovat platnost Wittgensteinova traktátovského výroku „Hranice mého jazyka znamenají hranice mého světa.“. Hýbání končetinami za pomoci stimulace svalů externími elektrickými impulsy můžeme označit za pouhý mechanický akt s odůvodněním, že mozek „mluvčího“ má za úkol pouze stisknout tlačítko spouštějící elektrický výboj. Otázkou však je, jestli za mechanický můžeme považovat i akt, ve kterém žádné takové tlačítko nezmáčkne, a cizí končetina se přesto pohne. Komunikací mezi dvěma subjekty se zabývá část neurobiologie zvaná „brain-to-brain interference“ (BBI). Během posledních několika let se tento obor velmi rychle vyvíjí, což můžeme pozorovat na experimentech, které jsou v jeho rámci prováděny. Zpočátku se jednalo o experimenty na zvířatech, později byl neinvazivní metodou spojen mozek lidský a zvířecí, a v srpnu 2013 se poprvé podařilo spojit dva lidské mozky. V případě, že je při

---

[61] Tamt. s. 62.

přenosu účastný i počítač, který informace zpracovává v podobě počítačového kódu, se označuje tato metoda jako „brain-to-computer interference“ (BCI) případně „computer-to-brain interference“ (CBI).

V prvním pokusu konajícím se v roce 2012 byly spojeny mozky dvou krys. První z nich byla pomocí odměn naučena určitému chování. Během učení byla snímána její mozková aktivita, která byla počítačem dekódována, a realtimově, pomocí elektrických stimulů v odpovídajících částech mozku, vytvářena u krysy druhé. Ta se na základě těchto stimulů naučila stejnému chování, aniž by přišla s první krysou během učení do styku.[62] Z tohoto výsledku lze vyvodit tři rozdílné závěry. Prvním může být, že živočichové (vzhledem k dalším pokusům nejen krysy) používají během učení jakýsi „soukromý jazyk“, který se podařilo přenést do mozku druhé krysy. Tímto jazykem by tedy nebylo možné mluvit[63], ale pouze myslet. Druhou alternativou je, že učení lze nahradit elektrickým „programováním“ mozku. Třetí možnost je že prožívání lze dokonale napodobovat a tudíž i simulovat, což může být argument využitelný ve spekulacích o tom, zda žijeme v reálném světě nebo pouze v počítačové simulaci.[64] Tyto možnosti se mezi sebou navzájem nevylučují, avšak nejsou na sobě nijak závislé.

V druhém typu pokusu, poprvé uskutečněném v říjnu roku 2012, byl spojen pomocí elektrod mozek krysy a člověka. V tomto pokusu již nešlo o učení, ale o možnost ovládání zvířecího těla lidskou myšlenkou.[65] Jelikož během tohoto experimentu člověk hýbal krysím ocasem tj. částí těla, kterou sám nemá, a slovům „hýbni ocasem“ by zvíře nerozumělo, protože nerozumí lidskému jazyku, tak i zde můžeme polemizovat o tom, zda tuto situaci můžeme označit jako komunikaci jakýmsi soukromým jazykem. V tomto případě ovšem nemůžeme za soukromý jazyk označovat ani nonverbální jazyk na úrovni myšlení, nebyl totiž lidským subjektem popsán. Vyskytuje se zde tedy pouze technický pohyb, který lze připodobnit k ovládání ortézy spojené s lidskou nervovou soustavou. Zásadní problém z filosofického hlediska zde tedy není v otázce, jak může člověk pohnout končetinou. Nespatřuji jej ani v tom, jak může pohnout končetinou, která se na jeho těle nenachází. Z pohledu filosofie mysli bych praktickou část pokusu označil jako příslovečného brouka v krabičce. Podstatné je

[62] Pais-Vieira, M., et al. A Brain-to-Brain Interface for Real-Time Sharing of Sensorimotor Information. *Scientific Reports* 3, 2013.
[63] Krysí mozek neobsahuje část nutnou pro mluvení.
[64] Bostrom, N., Are You Living in a Computer Simulation? *Philosophical Quarterly*, 53, 211, 2003. s. 243-255.
[65] Yoo, S-S., et al. Non-Invasive Brain-to-Brain Interface (BBI): Establishing Functional Links between Two Brains. *PLoS ONE*. 8, 4, 2013.

to, že lidský subjekt nebyl schopen pocit prožívaný při pohybu krysím ocasem k ničemu připodobnit. Uvědomoval si, jaký ten pocit byl na bázi vjemu, který nikdy předtím nezažil, ale nedokázal jej srozumitelně popsat. Znamená to tedy, že hranice jeho jazyka neznamenají hranice jeho světa? Wittgensteinův argument proti soukromému jazyku obsahuje i otázku důvodu vzniku takovéhoto jazyka. V takovémto případě můžeme za důvod jeho vzniku, nikoli však jeho soukromosti, označit výzkum, jehož pokračování by mohlo vyžadovat souhlas či nesouhlas s identitou lidským subjektem prožívaného pocitu.[66] I přes momentální jedinečnost „lidsko-krysího vjemu“ se zde objevuje zásadní komplikace, která brání označení popisování tohoto pocitu za soukromý jazyk. Vyvstává zde totiž otázka, zda rozdílem mezi jazykem veřejným a tímto popisem není pouze vytváření nových slov. To, že je subjekt jediný, kdo dané pocity prožil, neznamená, že je jediný, kdo je prožít může. Ve chvíli, kdy tento pokus absolvuje další člověk, tak se ze „soukromého popisu“ stává popis veřejný. Není zde tedy dodržena Wittgensteinova podmínka „Slova tohoto jazyka se mají vztahovat na to, o čem může vědět jedině mluvící; na jeho bezprostřední, soukromé pocity. Někdo jiný tedy tomuto jazyku nemůže rozumět.“[67] Jelikož toto popisování nemá sloužit k šifrování komunikace, ale naopak k sdílení informací s veřejností, tak tento popis nemůžeme označit jako veřejný ani v Ayerově smyslu.

Během třetího typu pokusu byly spojeny mozky několika lidí zároveň. V tomto případě se vědci nezaměřovali na vzájemné učení, ani na pohyb, ale na přenos slov. Elektrické signály z mozku v oblasti části určené pro komunikaci byly snímány, dekódovány do počítačového kódu a přes internet odeslány k přístroji, který vytvořil odpovídající elektrické vzruchy v mozku příjemce.[68] Dá se říci, že pokud tuto metodu dovedeme k dokonalosti, tak již nebude možná existence soukromého jazyka ve Wittgensteinovském slova smyslu bez ohledu na polemiku o argumentu proti soukromému jazyku. Pokud je totiž možné převést myšlenku[69] přímo z našeho mozku do binárního kódu, tak lze bez pochyby napsat program, který ji dekóduje a převede na úroveň veřejného jazyka.[70] Soukromý jazyk tedy vzhledem k dnešním technologiím

[66] Takovýmto výzkumem může být snaha o vyvolání identického pocitu na základě čisté počítačové simulace bez přítomnosti krysy
[67] *Zkoumání*, §243.
[68] Grau, C., et al. Conscious Brain-to-Brain Communication in Humans Using Non-Invasive Technologies. *PLoS ONE*. 9, 8, 2014.
[69] Slovo, pocit, úmysl atp.
[70] V případě pocitů, pro které ještě nebude vytvořena definice, je umožní prožít, a tím je uvede do veřejného konsensu

může existovat v podobě, která připouští jeho dočasnost. Sami vědci říkají, že tento experiment má být prvním krokem k doplnění nebo obejití tradičního přístupu k interpersonální komunikaci založenému na jazykové bázi, či jiných motorických vyjadřovacích praktikách.[71] Minimálně na úrovni soukromého jazyka je tento první krok rozhodujícím, protože je vědeckým důkazem pravdivosti myšlenky, že soukromý jazyk nemůže trvale existovat. Diskuze o něm je tedy možná pouze při jeho dočasném pojetí, jakým se vyznačuje například Alfred Ayer.

4.3. Shrnutí

Schizofrenie je nemocí způsobující poruchy celé řady kognitivních funkcí. Geny způsobující schizofrenii jsou svázány s geny řeči. To jasně dokazuje, že pokud by lidstvo řečové geny nemělo, nevyskytovala by se v populaci ani schizofrenie. Z toho můžeme vyvodit závěr, že jazyk je opravdu spojen s naším vnímáním světa. Psychiatrická a neuropsychologická praxe dokazují, že některé Wittgensteinovy principy týkající se filosofie mysli opravdu platí. Například jeho traktátovský výrok „Hranice mého jazyka znamenají hranice mého světa“ je jednoznačně dokázán případem schizofrenika, který trpí ochuzováním řeči. Trpí totiž vždy zároveň i ochuzováním myšlenek. Někteří schizofrenici trpí naopak tím, že nedokáží komunikovat s okolím z důvodu vytváření neologismů souvisejících s jejich bludy či pevné víry v pravdivost svých logicky chybných úsudků. V některých případech kromě těchto problémů opouštějí gramatiku veřejného jazyka. Wolcott nazývá takovýto jazyk schizofreničtinou. Mezi nesmyslným žvatláním a jejich projevem totiž vidí zásadní rozdíl. Jeho argument spočívá v tom, že řeč schizofrenika s touto poruchou je charakterizována slovy, souborem pravidel a kritérii pro používání těchto pravidel.[72] Během léčby se psychologové musejí potýkat se soukromostí jazyka svých pacientů, v rámci terapie se tomuto jazyku však snaží porozumět. Schizofreničtina sice má svá slova, pravidla i kritéria pro jejich užívání, problém tkví však v tom, že všechny tyto aspekty jsou „překladateli“ skryté. Z tohoto důvodu nikdy nemůže říct, že takovéto jazykové hře porozuměl. On sám totiž nemůže mít ani jistotu, že ji rozumí její mluvčí, protože neexistuje žádný způsob, jakým by to mohl s jistotou ověřit.

Stejně tak, jako se první část této kapitoly k existenci soukromého jazyka většinově přikláněla, tak se od ní druhá pozvolna odklání. Dnešní technologie umožňují

---

[71] Tamt.

[72] Wolcott, H. R. Schizophrenese: A Private Language, c. d. s. 126.

komunikaci nejen na verbální či jiné motorické úrovni. Vyskytuje se tedy otázka, co vlastně lze nyní považovat za jazyk? V prvním výše popsaném experimentu byly spojeny mozky dvou krys. Byly od sebe navzájem izolovány, tak že spolu neměly kromě elektrod propojující jejich mozky žádný kontakt. První z nich byla pomocí odměn v podobě jídla naučena určité činnosti. Druhá krysa se bez jakékoli možnosti tuto činnost „přirozeně“ pozorovat naučila také. Jelikož se mezi krysími geny nenacházejí ty, které umožňují jazykovou komunikaci, tak můžeme jazyk jako prostředníka (obsaženého v mozku) při učení vyloučit. Je tedy možné, že se druhá krysa naučila danou činnost pomocí sledování jakéhosi „myšlenkového jazyka“ první krysy? Pokud ne, tak by to znamenalo, že skrze stimulace mozku byla do její paměti vepsána myšlenka stejně tak, jako jsou zapisována data do paměti počítače. Otázkou je, zda tam bylo vepsáno pouze „je dobré udělat toto“, nebo zda tam byla vepsána celá vzpomínka. V druhém případě bychom byli o krok blíže k Bostromově vizi posthummání společnosti. Pokud totiž dokážeme zkopírovat vzpomínku, je jen otázkou času, než se nám podaří vytvořit umělou vzpomínku. Jelikož realtimová simulace spočívá v podstatě v neustálé aktualizaci vzpomínek spojené s programy již nyní užívanými ve vědomých simulacích, tak je pravděpodobně otázkou relativně blízké doby, než na takovouto technickou úroveň dosáhneme.

V druhém pokusu byly propojeny mozky člověka a krysy. Člověk pomocí elektrických stimulů hýbal krysím ocasem. Řešenou tezí v tomto případě je, zda člověk, který nedokáže popsat pocit doprovázející hýbání částí končetiny, kterou sám nemá, mluví během popisování soukromým jazykem. Výchozí předpoklad byl, že je to pocit, který nezažil nikdo jiný, a který si bezprostředně po pokusu správně vybavuje. Závěr je takový, že tato teze přestává být pravdivá ve chvíli, kdy je tentýž pokus opakován na někom jiném. Ztrácí se zde totiž vědomá jedinečnost, kterou je soukromý jazyk ve Wittgensteinově smyslu podmíněn. Jelikož tento jazyk nebyl stvořen z důvodu utajování informací před veřejností, ale byl pouze vedlejším produktem při pokusu o jejich sdílení, tak jej nelze nazývat soukromým ani v Ayerově pojetí.

Třetí pokus spočíval v propojení více lidí s počítačem. Tento počítač přetvářel údaje zaznamenané během pozorování elektrických výbojů v mozku „mluvčího“ na kód, který přes internet sdílel s jiným počítačem, který ovládal přístroj schopný vytvářet stejné výboje v mozku „příjemce“. „Mluvčí“ měl za úkol myslet si určité slovo. Toto slovo poté bylo úspěšně přeneseno do mysli „příjemce“. Tento pokus nejen, že otevírá nové možnosti k zjednodušení verbální komunikace, díky tomu, že se tímto způsobem dají

přenášet slova, dají se jím přenášet i pocity, vjemy, myšlenky atp. Z tohoto důvodu zaniká možnost existence soukromého jazyka ve Wittgensteinově pojetí, kvůli potenciálnímu sdílení jeho obsahu.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jestli je soukromý jazyk detekovatelný v praxi kognitivních věd, nebo zda je jimi koncepce o možnosti jeho existence vyvrácena. V případě, že soukromý jazyk detekovatelný je, bylo cílem také zjistit, jestli a jak je možné s ním pracovat.[73] Jelikož pro řešení této problematiky je nutné nejprve pochopit složitý filosofický kontext, tak jsem věnoval tři čtvrtiny této práce právě jeho popisu a analýze. V rámci této bakalářské práce se mi podařilo obsáhnout pouze malý výsek kognitivních věd, jejichž zpracování má mnohem větší potenciál.

Wittgenstein ve svých *Zkoumáních* dochází k závěru, že soukromý jazyk není možný. Argument, který předkládá, se skládá ze tří částí. Z důvodu nemožnosti jeho kontroly společností by jej nebylo možno použít správně ani nesprávně. Jelikož by takovýto jazyk byl nezávislý na veřejném jazyku, nebyl by představitelný. Poslední částí argumentu je, že by takovýto jazyk neměl žádnou funkci.

Kripke se zaměřil především na první část argumentu, a dovedl ji do extrému. Podle něj totiž není možná jistá znalost pravidla v jazyce, protože nikdy nemůžeme vědět, zda pravidlo chápeme správně. Tuto myšlenku zakládá na omezenosti induktivního poznávání, skrze nějž si pravidla jazykových her osvojujeme. V důsledku dovedl svůj skepticismus i na pole matematických vzorců, protože i matematika je také v podstatě řečí. Demonstrovat tento příklad můžeme třeba na nejistotě toho, že si nemůžeme být jistí přičtením čísla 1 k číslu 1238, se kterým jsme tuto početní operaci dosud neprováděli, zapříčiní jeho navýšení na číslo 1239, nebo na číslo 1240, protože nemůžeme vědět, zda pravidlo početního úkonu sčítání u tohoto čísla nezapříčiňuje jiný jev, než ze svých předchozích zkušeností očekáváme. Nedokonalost chápání pravidla lze zobecnit na vše, v čem se nějaké pravidlo vyskytuje.

Ayer, na rozdíl od Kripkeho, svou teorii za výklad Wittgensteinovy koncepce nepovažoval. Převzal od něj sice její základní pilíře, problematiku argumentu proti soukromému jazyku však vyřešil její ignorací. Jedním z jeho základních argumentů je, že soukromý jazyk může být sdílený skupinou lidí a může být přeložitelný do jazyka

[73] Vědomost práce s ním zde nebyla brána v úvahu

veřejného. Jedinou podmínkou jeho existence je, že již při svém vzniku musí být jeho účelem komunikace, které nebude rozumět nikdo mimo skupinu. Vylučují se tím tedy všechny jazyky, jejichž prvotním účelem bylo sdílení informací s veřejností. Skrze argument Robinsona Crusoe ukazuje způsob jeho vzniku. Ayer umožní soukromému jazyku vzniknout díky použití, pro Wittgensteina nepřijatelné, teorie zmenšování pravděpodobnosti omylu při opakovaném pojmenovávání či tvoření gramatických pravidel. Argument, že vznik soukromého jazyka by neměl smysl, je zde prostě ignorován.

Lidé postižení schizofrenií mohou trpět různými poruchami jazyka. Mimo jiné jimi může být vytváření neologismů pojmenovávajících jejich bludy a změna pravidel veřejné jazykové hry. Takovýto jazyk je nazýván schizofreničtinou. Jeho soukromost je však otázkou. Z Ayerova pohledu soukromý není, protože se jím pacient snaží sdílet informace s veřejností. Z Wittgensteinova pohledu však splňuje některé požadavky, které Wittgenstein považoval za nemožné. Jelikož bludy trpí pouze pacient, a nikoli lékař, který se v rámci terapie snaží tento jazyk rozluštit, tak lze říci, že splňuje podmínku uvedenou v §243 *Zkoumání* totiž, že se slova řeči, kterými její mluvčí mluví, vztahují pouze na jeho vnitřní soukromé pocity, a nikdo kromě mluvícího této řeči nemůže rozumět. Za důvod vzniku schizofreničtiny lze označit buďto psychickou poruchu samu o sobě, nebo snahu sdílet své soukromé pocity. Podmínku, kterou však nesplňuje je kontrolovatelnost pravidel, dle kterých se řídí, což jeho existenci nevylučuje, dělá ji však pouze domnělou. S tímto „soukromým jazykem“ psychoterapeuti pracují tím, že se za pomoci diskuzí s pacientem snaží porozumět této jazykové hře, a svým porozuměním mu dát pocit větší důvěrnosti či bezpečí.

Oblast neurobiologie nazývající se „brain-to-brain interference“ se zabývá přenosem nervových vzruchů mezi mozky. Jelikož pomocí dnešních technologií dokáže přenášet i „nonverbální myšlenky“, tak může být v budoucnosti v propojení s psychoterapií velmi užitečná. Umožní totiž terapeutům vhled do mysli pacientů, čímž usnadní část terapie, při které se lékař snaží pochopit schizofreničtinu. Soukromý jazyk zde má potenciál využití na úrovni soukromého pocitu, prožívaného bezprostředně jeho mluvčím, který je přenesen z mysli mluvčí do jiného subjektu, který prožije identický pocit, a tím odstraní jeho soukromost, nebo do počítače kterým je dekódován, a popsán jazykem veřejným, případně je pro něj vytvořena veřejná definice pomocí vytvoření záznamu elektrických výbojů v mozku vyskytujících se při jeho prožívání. S touto technologií se objevuje řada otázek z oblasti etiky či filosofie mysli, zabývajících se

čtením myšlenek a simulací skutečnosti. Mimo to však BBI svědčí v neprospěch možnosti existence jakékoli formy soukromého jazyka. Jediné koncepty, které mohou obstát, jsou ty, které nepodmiňují existenci soukromého jazyka jeho nutnou nepřeložitelností (kupříkladu Ayerův koncept).

Při zkoumání otázky, zda lidé trpící schizofrenií, kteří mluví svým specifickým jazykem, jsem shledal potenciální možnost existence soukromého jazyka. A to z důvodu, že „schizofreničtina“ překonává části argumentu proti soukromému jazyku. Byla však vyvrácena potvrzením počáteční teze této práce tvrdící, že moderní technologie, díky možnosti umělého vyvolávání pocitů, potvrzují filosofické koncepce, tvrdící, že soukromý jazyk nemůže existovat. Doplněna však byla o fakt, že díky kombinaci neurobiologie s psychiatrií v blízké době bez pochyby bude moci člověk nejen zažít pocity identické s pocity ostatních lidí, čímž tyto pocity ztratí svou soukromost, ale bude moci prožít i nepředstavitelný zážitek ve formě iracionálního abstraktního bludu, který nyní prožívají pouze lidé postižení psychickou poruchou, a to bez pomoci drog.

Seznam použité literatury

Ayer, J. A. *Je možný soukromý jazyk?* In: Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*. Praha, Filosofia 2006. s. 35-52. ISBN 80-7007-248-2.

Beran, O. *Soukromé jazyky*. Praha, Filosofia 2012. ISBN 978-80-7007-386-5.

Bostrom, N. Are You Living in a Computer Simulation? *Philosophical Quarterly*. 53, 211, 2003. s. 243-255.

Candlish, S., Wrisley, *G. Private Language*. In: Zalta, E. (ed.)*The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2014. <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/private-language/> (online: 28. 5. 2015)

Diamond, C. *Má Bismarck ve své krabičce brouka? Traktátovský argument proti soukromému jazyku* In: Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*. Praha, Filosofia 2006. s. 213-276. ISBN 80-7007-248-2.

Glombíček, P. Co to je soukromý jazyk? *Organon F*. 10, 2003, 2, s. 123-147.

Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*. Praha, Filosofia 2006. ISBN 80-7007-248-2.

Grau, C., et al. Conscious Brain-to-Brain Communication in Humans Using Non-Invasive Technologies, *PLoS ONE*. 9, 8, 2014.
< http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0105225> (online 21.6.2016)

Kripke, A. S. *Wittgenstein on rules and private language*. Cambridge, Harvard University Press 2002. ISBN 0-674-95401-7.

McGuinness, B., G. H. von Wright G. H. *Ludwig Wittgenstein, Cambridge Letters: Correspondence with Russell, Keynes, Moore, Ramsey, and Sraffa*. Oxford, Blackwell 1995. ISBN 06-3119-015-5.

Motlová, L., Koukolík, F. *Schizofrenie: neurobiologie, klinický obraz, terapie*. Praha, Galén 2004. ISBN 80-7262-277-3.

Pais-Vieira, M., et al. A Brain-to-Brain Interface for Real-Time Sharing of Sensorimotor Information. *Scientific Reports*. 3, 2013.
< http://dx.doi.org/10.1038/srep01319> (online 21.6.2016)

Preis, M., Kučerová, H., et al. *Neuropsychologie v psychiatrii*. Grada Publishing a. s. 2006 (E-Kniha)

Preti, Antonio. Language, Creativity and the Speciation of Homo Sapiens. *Psycoloquy*. 11, 117, 2000. ISSN 1055-0143 <http://www.cogsci.ecs.soton.ac.uk/cgi/psyc/newpsy?11.117> (online: 22.6.2016)

Rhees, R. *Je možný soukromý jazyk?* In: Glombíček, P. *Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein*. Praha, Filosofia 2006. s. 53-73. ISBN 80-7007-248-2.

Russell, B. *Knowledge by Acquaintance and Knowledge by Description*. Totowa, New Jersey, Barnes & Noble Books, 1951. s. 152-167.

Stern, G. D. *Wittgenstein's Philosophical Investigations: An Introduction*. Cambridge, Cambridge University Press 2004. ISBN 0-511-22967-4.

Wittgenstein, L. *Filosofická zkoumání*. Přel. J. Pechar, Praha, Filosofia 1993. ISBN 80-7007-040-4.

Wittgenstein, L. *Notes for Philosophical Lecture*. In: Klagge, J., Nordmann, A. *Philosophical Occasions*. Indianapolis, Hackett 1993.

Wittgenstein, L. *Rozličné poznámky*. Přel. M. Nekula. Praha, Mladá Fronta 1994. ISBN 80-204-0360-4.

Wittgenstein, L. *Tractatus Logico-Philosophicus*. Přel. J. Fiala. Praha, Svoboda – Libertas 1993. ISBN 80-85241-30-7.

Wolcott, H. R. Schizophrenese: A Private Language *Journal of Health and Social Behavior*. 15, 1974, s. 126-134.

Wright, C. *Wittgenstein on Foundations of Mathematics*. London, Duckworth 1980. ISBN 07-1561-000-7.

Yoo, S-S., et al. Non-Invasive Brain-to-Brain Interface (BBI): Establishing Functional Links between Two Brains. *PLoS ONE*. 8, 4, 2013. < http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0060410> (online 21. 6. 2016)

Summary

The main aim of this bachelor thesis is to apply a philosophical conception of private language into cognitive science. I choose two of them – psychiatry and neurobiology. First it was necessary to understand problem of private language in the context of philosophy of language. In the first chapter, the Wittgenstein´s conception of private language described is. In the second one Kripke´s interpretation of this argument and his extreme view of impossibility of rules are explained. This chapter is important to understand real necessity of the rules in language (in spite of its extremism, which cause difference of Wittgenstein's concept). Then I describe Ayer´s vision. It's necessary because of a huge difference in their approach to the private language and also to point out the fact Ayer is dealing with private language problems by sole ignoration of thesis occurring in the argument against the private language. Then I try to apply both concepts (Ayer´s and Wittgenstein's) to psychiatry and neurobiology. I approach problem of schizophrenic language in the psychiatry and the possibility of transmission of thoughts between two subjects in neurobiology. In the first part I come to conclusion that private language probably possible is, but in the second part I found out the private language can exist only in conceptions that doesn't demand the impossibility of its translation.